

LUNDS
UNIVERSITET

Rektor

BESLUT

2017-01-26

Näringsdepartementet

I(4)

Dnr V 2016/1686

Yttrande över Entreprenörskap i det tjugoförsta århundradet, betänkande av Entreprenörskapsutredningen (SOU 2016:72)

Lunds universitet (LU) har fått möjlighet att yttra sig över rubricerad remiss, ert diarienummer N2016/06470/FF.

Allmänna synpunkter

Lunds universitet har tagit del av hela utredningen. Vi ger först några generella kommentarer på dess helhet och koncentrerar därefter våra kommentarer på förslagen i kapitel 5.

Uppdraget "...att identifiera hinder och möjligheter, samt lämna förslag på åtgärder, för att förbättra och utveckla innovations- och entreprenörskapsklimatet i Sverige" är synnerligen brett. Vi kan konstatera att den bredd som utredningen försöker täcka ofta sker på bekostnad av djup i analys av utredningens olika delar.

Lunds universitet ställer sig också frågande till hur utredningen tolkat utredningsuppdraget eftersom utredningens tolkning lett till att man har gjort långtgående samhälls- och forskningspolitiska analyser utifrån ett mycket snävt synfält.

Utredningen präglas ibland av brist på saklighet i resonemang och analys bakom förslagen. Analys och argument bottnar ofta i dagsaktuella frågor med stöd i en eller ett fåtal källor. Exempel på detta är den starka betoningen av en enda OECD-rapport, de tidigare och nu inaktuella PISA-resultaten eller fallet med oredlighet i forskning på Karolinska institutet. Långsiktiga strategier för att utveckla entreprenörskap kan inte i så hög grad vila på åsikter utifrån dagsaktuella händelser utan kräver djupgående analyser. Förklaringen till utredningens brist på saklighet och analys kan vara en följd av det ringa akademiska deltagandet i utredningsarbetet, vilket i sig är förvånande. Utredningen ger därför återkommande intryck av att vara ett debattinlägg snarare än en sakligt genomförd utredning. Om utredningens förslag dessutom skulle genomföras, ser vi inom en inte alltför avlägsen framtid lärosäten utan excellent forskning och med enbart yrkesinriktade utbildningsprogram styrda av näringslivets dagsaktuella behov. Ett framåtsyftande innovations- och entreprenörsklimat skulle därmed, tvärt emot utredningens intention, riskera att utarmas.

Kommentarer till kapitel 5

Ett gott innovations- och entreprenörskapsklimat kräver excellent forskning och utbildning. I annat fall fylls inte innovationssystemen på med värdeskapande produkter och drivande och kunniga aktörer. Grundläggande för att förbättra och utveckla innovationsklimatet är därför att de forskningsintensiva universiteten

utvecklar forskning och forskningsbaserad utbildning. Som utredningen konstaterar har svensk forsknings internationella konkurrenskraft minskat under senare år, mätt som antal citeringar. Det finns ingenting i utredningen som gör troligt att den utvecklingen skulle vändas med de föreslagna åtgärderna. Vi ser tvärt om en risk att förslagen, om de genomförs, skulle förstärka denna nedåtgående tendens och därmed hota svenska lärosätens integritet och kvalitet.

Ledarskap (avsnitt 5.6.2)

Diskussionen om forskningens kvalitet och lärosätens styre är i häpnadsväckande hög grad förankrad i dagsaktuella händelser, i vissa fall redan något inaktuella. Utredningen fokuserar på den OECD-debatt som pågick när uppdraget gavs. Man går inte på djupet och diskuterar det underlag och de antaganden som OECD-rapporten bygger på utan citerar främst att svenska lärosäten har "...starka forskare och ett svagt strategiskt ledarskap".

Utredningen diskuterar det akademiska ledarskapet utifrån en högst förenklad bild av det kollegiala styret. När det gäller kritik av de svenska lärosätens ledningsstruktur hade det gått att resonera på ett betydligt mer kvalificerat sätt kring detta. I själva verket är kollegial styrning grunden för lång tradition av framgångsrika forsknings- och utbildningsmiljöer.

Utredningen föreslår att kollegialt beslutsfattande avskaffas eftersom man anser att kollegial styrning försvårar och fördröjer strategiskt viktiga beslut och att avvecklande av kollegiets beslutsfunktioner är en nödvändig förutsättning för att utveckla ett professionellt ledarskap inom akademien. Lunds universitet reagerar starkt på att utredningen motiverar sitt förslag med uppfattningar som bland annat framförts av Näringslivets forskningsberedning som förordat att man bör avskaffa personalens inflytande på lärosätena. Detta går stick i stäv med de ledningsprinciper som Lunds universitet har vilka har lett till vårt universitets framskjutna internationella position. Om det kollegiala ledarskapet avskaffas minskar även studenternas inflytande vilket allvarligt skulle sänka den kvalitet som vi idag kan hålla på våra utbildningar. Det vore en synnerligen negativ utveckling för högre utbildning, en konsekvens som inte ens diskuteras i utredningen.

Utredningen pläderar för att stärka det "professionella" ledarskapet; på vilket sätt framgår dock inte alls. Man hänvisar till Kåre Bremers utredning och till Näringslivets forskningsberedning, men utan att ta upp att dessa dokument har mött starka och berättigade motreaktioner. Utredningens mycket snäva perspektiv förbigår det faktum att lärosätena har fler och viktigare uppgifter än entreprenörskap, och att lärosätena därför måste ledas på ett sätt som fungerar i ett helhetsperspektiv med hänsyn till sin kultur och till sin övergripande samhällsnytta. I själva verket är akademiskt ledarskap mycket komplext, till skillnad mot ledarskapet i näringslivet som arbetar med enklare målbild och därmed en kortsiktigare agenda. Införandet av nya styrmodeller har dessutom prövats på flera lärosäten och gett upphov till problem, som utredningen ignorerar.

Utifrån utredningens argument drar Lunds universitet också slutsatsen att utredningen anser att ledningsnivån på lärosätena, bättre än de enskilda forskarna, skulle kunna avgöra vad som är lämplig och framåtsyftande forskning. Detta är långtgående generella slutsatser som saknar förankring i verkligheten och som inte håller för en mer kvalificerad diskussion eller analys där den kan ställas mot uppfattningen att det är forskaren som bäst formulerar forskningen. Vilken lösning som faktiskt förordas i fråga om strategisk ledning av forskningen preciseras inte, vilket man bör kunna kräva av en utredning.

I själva verket bygger akademiskt ledarskap på samverkan mellan kollegial ledning, linjestyrning och studentinflytande. När man i utredningen påstår att ledarskap endast bygger på "en kombination av linjestyrning och kollegial styrning" missar man helt studenternas inflytande. Denna kombination av kollegialitet, linjestyrning och studentinflytande har varit framgångsrik och är sannolikt en förklaring till att svensk forskning fortfarande håller hög internationell standard, trots de senaste decenniernas ökade styrning och fragmentering. Värt att nämna är att det kollegiala ledarskapet inspirerat även andra aktörer inom skola, sjukvård och andra offentliga och privata verksamheter där kunskapen står i centrum.

Basanslag (avsnitt 5.6.1)

Utredningen förordar konkurrens om 50 % av lärosätenas basmedel för att stärka forskningens kvalitet. Utredningen belägger inte att det finns ett samband mellan konkurrensutsättning och hög innovationsgrad. Vi vill i stället starkt framhålla att basanslaget är av central vikt för att lärosätena ska kunna bibehålla hög forskningskvalitet. Det är även viktigt att slå fast att motorn för all innovativ och tillämpad forskning är grundforskning, som måste vara fri. Fri grundforskning är basen för den vetenskapliga mångfald som krävs för framtida innovationer och tillämpningar. Lärosätenas basanslag är därför av yttersta vikt för forskningens kvalitet och framtida innovations- och entreprenörsförutsättningar.

En ökad konkurrensutsättning av forskningsmedel främjar opportunistiska och kortsiktiga forskningsstrategier, medan säkra basanslag ökar riskbenägenheten. En urholkning av basanslag riskerar att ge lägre forskningskvalitet vilket skulle skapa ett allvarligt läge för svenska universitet med risk för en mycket lång återhämningsperiod. Även utbildningens kompetensförsörjning är beroende av forskningen och urholkas denna så riskerar studenternas kompetens att på sikt försämrats, vilket leder till försämrade innovationskraft och entreprenörskap i Sverige.

Ett faktum som inte framkommit i samband med lärosätenas minskade citeringsgrad är att forskningsresurserna under senare år dränerats på ett försåtligt sätt genom tillskapandet av framförallt Strategiska innovationsområden (SIO). Utredningen har inte förmått fästa uppmärksamhet vid detta faktum. Tillskapandet av SIO:er innebär att forskningsmedel kanaliseras via lärosäten till regioner och näringsliv för vällovliga strukturella och praktiska problemlösningar, som inte genererar forskningspublikationer. På detta sätt försvinner forskningsresurser i en process som i hög grad osynliggjorts, samtidigt som möjligheter till strategisk och forskardriven planering reduceras kraftigt. Detta har skett under sken av att det är forskningsresurser vilket har gjort att det är svårt att se den förflyttning av medel från universitetet till näringslivet som har skett. Den sjunkande citeringsgraden, som däremot i hög grad synliggörs i utredningen, förklaras vara en följd av dåligt ledarskap medan kopplingen till de resurser som lärosätenas ledningar inte kan styra över (SFO, SIO, UDI) över huvud taget inte görs. Överföring av forskningsresurser till dessa strukturer medför självfallet en försämring när det gäller antalet citeringar av forskningsartiklar. Det är mer förvånande att antalet citeringar trots allt håller så hög nivå.

Läraryrket (avsnitt 5.8.2)

Vi uppskattar den analys baserad på empiriska undersökningar som görs i utredningen vad gäller effekter av om läraryrket bibehållits eller inte. Utredningen redovisar inte någon grund för att ge högskolor och universitet möjlighet att själva besluta om läraryrket. LU anser att ett för svenska

lärosäten gemensamt lärarundantag är en förutsättning för att kunna driva en linje inom Sverige rörande entreprenör- och innovationsfrågor.

Mobilitet (avsnitt 5.8.4)

Lunds universitet är positiva till ökad mobilitet mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor och att sådan mobilitet är meriteringsgrundande. Men även om näringslivsanknytning i utbildning och forskning är en kvalitetshöjande faktor, får detta inte äventyra grunden att all akademisk personal ska vara meriterad inom såväl forskning som utbildning.

Livslångt lärande (avsnitt 5.7.3)

Livslånga lärandet är en bra princip, till gagn för både den enskilde medborgaren och samhället i stort. Det finns dock ingen anledning att, som utredningen föreslår, skapa ett parallellt system till nuvarande utbildningar. Om regeringen menar allvar med det livslånga lärandet och mobiliteten mellan näringsliv och utbildning så bör istället rejäla grundläggande satsningar på högre utbildning göras. Det skulle bland annat ge sektorn möjlighet att erbjuda fristående kurser till ett större antal medborgare.

Innovationsrådgivning (avsnitt 5.8.6)

LU ser en möjlighet att öppna Innovationskontoren för externa idéer och entreprenörer, men detta måste då ske tillsammans med adekvat finansiering och uppdragsbeskrivning. Detta kräver ytterligare analys och arbete och måste ske i samråd med Innovationskontoren.

Vårt svar har utarbetats av universitetets ledning i samarbete med Lunds universitets studentkårer.

Beslut

Beslut om att avge detta yttrande har fattats av undertecknad rektor i närvaro av Susanne Kristensson, efter föredragning av avdelningschef Lisa Thelin. I beredningen av ärendet har även vicerektor för samverkan Bo Ahrén, dekan Ann-Katrin Bäcklund, sektionschef Jesper Falkheimer och samverkanshandläggare Pia Romare deltagit.

Torbjörn von Schantz

Lisa Thelin
(Sektion FSI)